

A MŰSZAKI KÖNYVTÁRHÁLÓZAT ÉS A MŰSZAKI EGYETEMEK
KÖNYVTÁRAINAK KÖZPONTI KATALÓGUSA.

"Akár tetszik, akár nem, elindultunk azon az uton, amely a könyvtárak állományának szocializálásához fog vezetni!"^{1/}

Ha ez a kijelentés elhangozhatott egy amerikai egyetemi könyvtáros szájából, mennyivel aktuálisabb nálunk, a szocializmus, a tervgazdálkodás államában! És mégis, úgy látszik, hogy még igen keveset haladt előre nálunk a könyvtárak anyagának "szocializálása" - vagyis, hogy az egyes könyvtári gyűjteményeket az egész társadalom célkitűzéseinek legmegfelelőbb módon, tehát tervszerűen és racionálisan használjuk fel. Hazánkban még sok helyütt egymástól függetlenül, arisztokratikus elszigeteltségben működnek a szakkönyvtárak - az egyetemek tanszékei, az akadémiai intézetekben, és az üzemekben - anélkül, hogy harmonikusan együtt tudnának /vagy akarnának/ működni akár a könyv- és folyóiratbeszerzés, akár az olvasók jobb kiszolgálása terén.

Nyilvánvaló azonban, hogy bármilyen együttműködés csak akkor mondható megalapozottnak, csak akkor beszélhetünk akár egyetemi, akár műszaki vonalon könyvtárhálózatról, ha országos viszonylatban rendelkezünk olyan központi nyilvántartásokkal, melyek tájékoztatják a könyvtárosokat egymás anyagáról, s mintegy összekötőkapocsként működnek a hálózat egyes könyvtárai között. Az is világos, hogy ilyen nyilvántartások megteremtésére csak a nagy könyvtárak rendelkeznek megfelelő személyzettel, szaktudással és helyi feltételekkel.

A Műszaki Egyetemek Könyvtárainak Központi Katalógusa.

A fenti alapelvekből kiindulva, a Műszaki Egyetem

1/ Donald Coney: The future of libraries in academic institutions. 1. /The place of the library in a university. Cambridge, 1950. 56. p./

Központi Könyvtára már 1952.-ben hozzákezdett ahhoz a munkához, hogy az egyetem tanszékeinek anyagát feldolgozza, vagyis központi szerzői- és szakkatalógusokban feltárja. Kezdetben a gépészkar, majd 1953.-tól a vegyészkar új beszerzéseit dolgoztuk fel; 1954. második felétől valamennyi tanszék devizaigényes /nyugati/ könyvét felvesszük a központi katalógusba; 1955. ápr. 4.-én pedig megkezdjük valamennyi tanszék könyvtárának teljes, -tehát régi anyagra is kiterjedő- feldolgozását.

Jelenleg a Budapesti Műszaki Egyetem és az Építőipari és Közlekedési Műszaki Egyetem 96 tanszéke közül 48 tanszék könyvtárának állománya van teljesen feldolgozva, ami azt jelenti, hogy a 140 000 kötetes könyvállományból mintegy 70 000 szerepel már a központi katalógusban.

A régebben alakult, több ezer kötetes szakkönyvtárak, - mint pl. a Vizgépek Tanszék könyvtára - és a nemrég alakult tanszékek könyvtárai -mint pl. a Műanyag és Gumiipari Tanszéké- valamennyien a tanszék oktatási és kutatási profiljának megfelelően, a műszaki tudományok egy-egy részterületének egyetemi színvonalu kiadványait gyűjtik. A központi katalógus tehát teljes egészében tükrözi majd a műszaki felsőoktatás és kutatás legkorszerűbb, leglényegesebb irodalmát.

A könyvanyag hátralévő részének feldolgozása folyamatban van. A jövő feladata: a tanszékek folyóiratainak, valamint a vidéki egyetemek könyv- és folyóiratanyagának nyilvántartásával teljessé tenni a műszaki felsőoktatás könyvtárainak központi katalógusát.

Technikai lebonyolítás. A nyilvántartás módja. A központi katalógusok.

A központi feldolgozás anyaga jelenleg három forrásból táplálkozik:

1./ A külföldi, devizaigényes, rendelésre befutó könyveket a Központi Könyvtár hozatja be a könyvesboltból, s csak a feldolgozás megtörténte után adja át a tanszékeknek.

2./ Nem devizaigényes, újonnan vásárolt könyveiket a tanszékek maguk hozzák be a könyvtárba, miután leltározták őket, s egy nap múlva elismervény ellenében kapják vissza. Az egyetem gazdasági hivatala csak olyan könyv számlát fogad el, amelyen könyvtári pecsét igazolja a könyv feldolgozását.

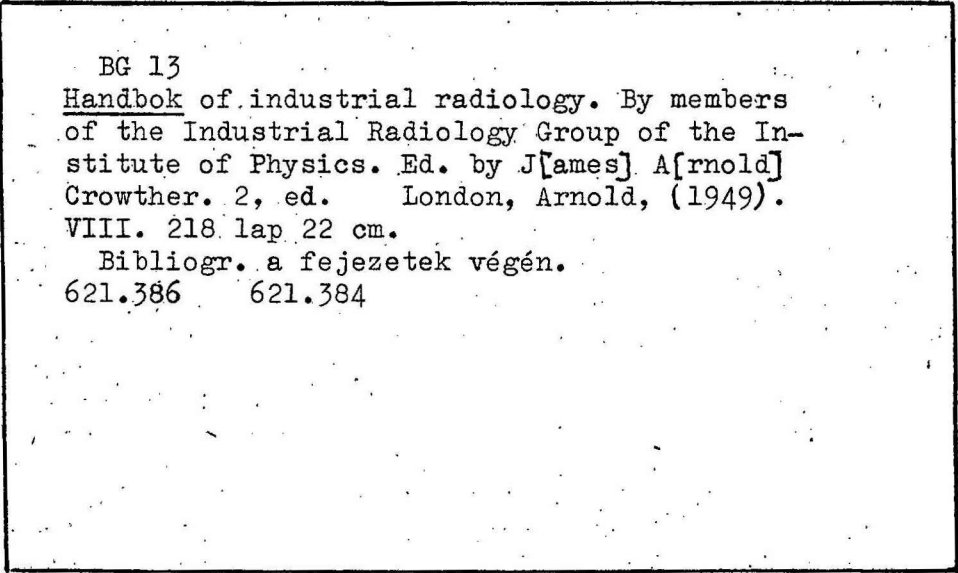
3./ A régi anyag nagyarányu feldolgozásához kb. 300 - 500 kötetenként szállítjuk be a könyveket.

Meg kellett teremtenünk mindenekelőtt egy olyan be-
türeendes nyilvántartást, amelyben az egyetem valamennyi
könyve szerepel. Ezt a célt szolgálja belső, szolgálati be-
türeendes katalógusunk, melyben minden mű főlapján, a cimle-
írás körül a tanszékek jelzetei helyezkednek el. /A jelzet
a tanszék neve helyett szerepel, pl: BG 2 = Budapest, Gépész-
kar, Épületgépészeti Tanszék, vagy BVi 4 = Budapest, Villa-
moskari Matematika Tanszék, stb.../ A beérkező könyveket eb-
be a katalógusba hasonlítjuk, s ha a mű cimleírását megta-
láltuk, tehát a mű már megvan a Központi Könyvtárban, vagy
valamelyik másik tanszéken, úgy a kartonon piros ceruzával
aláhúzzuk a tanszék jelzetét. A kartonról tehát le lehet ol-
vasni a könyv valamennyi lelőhelyét. /Ld. 1. sz. ábrát!/
1

[illegible]

/eredeti méret 75x125 mm/

24

ra, mint a mi saját új könyveink azzal a különbséggel, hogy a katalóguscédulákon a mi raktári számunk helyén a tanszéki jelzet szerepel. Ezeket a cédulákat azután beosztjuk nemcsak a belső szerzői katalógusba, hanem valamennyi olvasói katalógusunkba is /szerzői, decimális, bibliográfiai, stb./ Abban az esetben tehát, ha az olvasó olyan könyvet keres, amely nincs meg a Központi Könyvtár raktárában, a katalógus-szobában dolgozó technikai referens azonnal megmondja, hogy a könyv melyik tanszéken található, s szükség esetén le is hozatja. /Ld. 2. ábrát!/

BG 13

Handbok of industrial radiology. By members of the Industrial Radiology Group of the Institute of Physics. Ed. by J[ames] A[rnold] Crowther. 2, ed. London, Arnold, (1949). VIII. 218 lap 22 cm.

Bibliogr. a fejezetek végén.

621.386 621.384

2. ábra

A Központi Katalógus szerepe az egyetemi könyvtárhálózatban.

1. Beszerzés. Ezen a területen a tervszerűséget és gazdaságosságot csak a központi katalógussal tudjuk biztosítani.

a./ A devizaigényes könyvrendelések összehangolásánál minden egyes rendelést a központi katalógusba hasonlítunk, s ha a könyv már más tanszéken megvan, a rendelő tanszék professzorát erről értesítjük. Így sok esetben érünk el devizamegtakarítást, vagy gazdaságosabb devizakihasználást, ha a professzor a párhuzamos rendelés helyett olyan könyvet rendel, ami még nincs meg az egyetem területén.

b./ A központi katalógus biztosítja azt, hogy az egyes könyvtári állományok között lehetőleg ne legyenek átfedések, hanem a műszaki felsőoktatás könyvtárai a műszaki oktatásban és kutatásban szükséges kiadványok tekintetében teljességre törekedhessenek.

c./ Mivel a központi katalógus alapján figyelemmel tudjuk kísérni az egyes tanszékek szükségleteit, beszerzési politikájuk irányát, ez utmutatásul szolgálhat az évi könyvvásárlási keret és a devizakeret arányos felosztásánál is.

2. Feldolgozás. Azáltal, hogy könyvtárunk nemcsak saját, hanem a műszaki felsőoktatás többi intézményének anyagát is katalogizálja és decimálja, elértük azt, hogy csaknem valamennyi egyetemi színvonalu műszaki könyvről van szabvány szerinti cimleírásunk és decimális számunk. Mint-hogy pedig a cédulák sokszorosítása adréma-lemezzről történik, ezekről a lemezekről bármikor könnyűszerrel sokszorosíthatók a központi feldolgozásban résztvevő könyvtárak számára a katalóguscédulák. Így mintegy a központi katalógus szerkesztésének "melléktermékei" azok a szerzői- és decimális szakkatalógusok, melyeket a könyvtár jelenleg a már feldolgozott állományu tanszékeknek átad. Ugyanez a rendszer fogja lehetővé tenni a vidéki egyetemek könyvtárainak központilag előállított katalóguscédulákkal való ellátását is.

Természetesen nemcsak az egyetemi könyvtárhálózat tagjai vehetik igénybe a központi katalógus adréma-lemeztárát, hanem indokolt esetben a kutatóintézetek, üzemek könyvtárosai is, akik költség- és időmegtakarítással akarnak precíz, szakszerű katalógushoz jutni. Most pl. éppen a Fémipari Kutatóintézet könyvtárosa írja ki a katalógusból a könyvtárunkban is meglevő művek adrémalemezeinek számát, hogy azután a szükséges lehuzásokat megrendelje adrémaüzemünkénél.

3. Olvasószolgálat. Utoljára hagytam azt a területet, amelyen a központi katalógus óriási jelentősége a legnyilvánvalóbb.

Napjaink szakkönyvtára nem tudja többé betölteni feladatát, nem tudja többé kielégíteni az olvasók igényeit, ha csak a saját raktárára támaszkodik. Közhely volna itt az évente megjelenő tudományos és műszaki publikációk óriásivá dagadt számára hivatkozni. Így is nyilvánvaló, hogy egy könyvtár még megközelítőleg sem tudhat teljességet nyújtani olvasóinak.

Ha azonban az ország műszaki könyvtárainak anyagát egységesen szerkesztett központi katalógusokban nyilvántart-

juk, akkor az egyes könyvtárak raktárainak határai kitágulnak, hiszen ha tudjuk egy könyvről, hogy hol található, ez már csaknem annyi, mintha birtokunkban volna.

A Központi Könyvtár felyvilágosító-szolgálat is nagyon sok esetben tudja az olvasók kérését a központi katalógus alapján kielégíteni. A tanszéki könyvtárak anyaga így válik a központi raktár kiegészítő részévé.

Nem szabad elfelejtenünk azonban, hogy a tanszéki könyvtárak általában kézikönyvtár jellegűek, s elsősorban az oktatószemélyzet igényeit kell kielégíteniük. De a tanszékeken igen sok olyan könyv és folyóiratszám van meg, amely csak kevés, vagy csak egy példányban található az egész ország területén! Nem engedhetjük meg magunknak azt a luxust, hogy az "előkelő elzárkózás" álláspontjára helyezkedve, megtagadjuk ezeket a könyveket a kutatóktól, és ipari szakemberektől, és így kényszerítsük ezeket az intézményeket mindig újabb és újabb párhuzamos beszerzésekre!

Természetesen a szakkönyvtárak közötti kölcsönzés módját, feltételeit még ki kell dolgoznunk. /Helybenolvasás biztosítása a központi könyvtárakban, mikrofilmszolgálat, stb... ezek a tényezők megkönnyítenék az állomány védelmét és a gyors lebonyolítást.../

Még sok időbe telik, míg a könyvtárak az "elzárkózási politikát" felcserélik az "együttműködés politikájával". A nagy, központi könyvtáraknak jelenlegi, sürgős feladata azonban, hogy ennek az együttműködésnek az alapját, a műszaki könyvek és folyóiratok központi nyilvántartását gyors ütemben megteremtsék!

Gergely Péterné
